

POTREBA ZMYSLU ŽIVOTA (Tézy k pojmu „Wille zum Sinn“ u Viktora E. Frankla)

PETER TAVEL, Katedra psychológie TU, Tmava

TAVEL, P.: Bedürfnis nach dem Sinn des Lebens (Thesen zum Begriff „Wille zum Sinn“ von Viktor E. Frankl)
FILOZOFIA 59, 2004, No 8, p. 571

Der Begriff „Wille zum Sinn“ ist bei Frankl ein Schlüsselbegriff. Frankl überschritt die Grenzen der Psychologie, um die menschliche Existenz besser zu verstehen, die Einzigartigkeit der Person des Menschen, seine Freiheit und, wie er es selber benennt, sein „noogenes Wesensniveau“. Er stellt sich die existenzielle Frage, die der Mensch sich selber stellt. Um den Begriff „Wille zum Sinn“ besser zu verstehen, brauchen wir eine breitere Erklärung. Da ist der Wille, das Streben, die Bemühung des Menschen um eine sinnvolle Existenz. Der Sinn betrifft die Objektivität, die entdeckt werden soll. Weder gibt der Mensch sich den Sinn noch bildet er ihn sich selber. Der Mensch ist auf der Suche nach dem Sinn. Den Sinn entdeckt der Mensch mit Hilfe des Gewissens. Deshalb ist es nötig, ein Bemühen um die Kultivierung des Gewissens anzustreben. Die Frage nach dem Sinn stellt nicht der Mensch, sondern das Leben selbst. Das Leben fragt den Menschen in der Form der Wirklichkeiten. Eine Antwort des Menschen ist ein Übernehmen von Verantwortlichkeit. Der Sinn ist einzigartig und unwiederholbar. Das rührt her von der Einzigartigkeit der Person und der Einmaligkeit der Situation. Der Sinn des Lebens ist in Bezug auf das Ziel. Der Mensch glaubt an den Sinn, ob er sich dessen bewußt ist oder nicht. Alles im Leben des Menschen hat einen größeren Sinn. Das Leben kann sinnvoll durch die Arbeit werden, wenn diese Arbeit nicht egozentrisch ausgeführt wird. Einen Sinn des Lebens kann dem menschlichen Leben auch ein Erlebnis vermitteln oder gar ein Erlebnis der Liebe, welches das wertvollste Erlebnis darstellt. Dem menschlichen Leben kann man einen Sinn nicht nur durch Arbeiten und Erleben geben, sondern auch durch eine Fähigkeit zum Leiden, wenn der Mensch eine gute und menschenwürdige Position in der Situation des Leidens und des Schmerzes einnimmt. Mißerfolg des Lebens, Mangel an Lust oder an positiven Erlebnissen sind kein Zeichen für Sinnlosigkeit.

Pojem „*Wille zum Sinn*“¹ je u Frankla kľúčovým. Franklovo myslenie a osobnosť sa formovali na pozadí niekoľkých udalostí. Okrem jeho štúdia medicíny, vplyvu rozvíjajúcej sa psychoanalýzy a filozofického prostredia v 20. storočí je nutné spomenúť hraničnú životnú situáciu, ktorú zažil počas druhej svetovej vojny v koncentračnom tábore, a lásku k svojej prvej manželke.

Filozoficko-antropologické východiská. Pojem „*Wille zum Sinn*“ i celá koncepcia existenciálnej frustrácie vyžaduje z hľadiska jej filozofického zázemia hlbší a ucelenejší výklad. Frankl prekračuje hranice psychológie, aby hlbšie pochopil ľudskú

---

¹ Pojem „*Wille zum Sinn*“ sa do slovenčiny u väčšiny autorov prekladá doslova ako „*vôľa k zmyslu*“.

existenciu, jedinečnosť osoby človeka, jeho slobodu, cieľ a, ako to sám nazýva, jeho noogénnu vrstvu bytia. Kládne si existenciálnu otázku, ktorou sa človek pýta na samého seba. Túto otázku nastolil prvý Kierkegaard a po ňom ju rozvíjali Husserl, Scheler, Heidegger, Jaspers a ďalší. Druhá svetová vojna túto otázku aktualizovala, rozšírila a extrémne zradikalizovala, čo spôsobil zážitok vojny, zážitok degradácie človeka ([6], 86 – 88). Vo Franklovej koncepcii teda možno nájsť vplyv existenciálnych filozofov, zvlášť Schelera, ktorého knihu *Formalizmus v etike* nosil pri sebe ([14], 42), Jaspersa, ktorého pojmy „hraničná situácia“ a „existenciálna komunikácia“ rozvíja, Pascala, na ktorého transcendentálnej dimenzii človeka a jeho povolani stavia, Sartra a Camusa, ktorých prijíma do dialógu pri vyrovnávaní sa s absurditou života a samovraždou. V najhlbších základoch myslenia Frankla možno vidieť filozofiu Aristotela, ktorého smerovanie človeka k Bohu je riadené princípom enteleechie, a s ňou súvisiace učenie Tomáša Akvinského, a to buď priamo, keď hovorí o blaženosti a cieľi človeka, alebo nepriamo vo forme novotomistického integrálneho humanizmu Maritaina. V súvislosti s myslením Frankla je potrebné spomenúť tiež optimistickú životnú ilúziu Dostojevského a tragický optimizmus Mouniera ([16], 74, 291).

V psychologickkej oblasti Frankl vytyka psychoanalýze, že je v zajatí naturalizmu svojej doby, že prehliada duchovnú prirodzenosť človeka a jeho schopnosť slobodnej voľby, že redukuje svedomie na Superego. Odmieta Freudov redukcionizmus, nestačí mu Adlerovo naplnenie života človeka pre prospech spoločenstva a neuspokojuje sa s názorom Junga, že si zmysel dáva človek sám ovplyvnený archetypmi či už „*múdneho starca*“, „*zmyslu*“, alebo „*Selbst*“ ([16], 220 – 224). Frankl považuje psychoanalýzu za zbytočnú, lebo podvedomie dokáže uzdraviť odpoveď na výzvu k slobode a k zodpovednosti.

K formulácii samotného pojmu „*Wille zum Sinn*“ treba povedať, že vo filozofii, s ktorou bol Frankl konfrontovaný, bolo módou vytvárať podobné pojmy. Podobnú formuláciu nájdeme napríklad u Schopenhauera v pojme „*vôľa k životu*“ alebo u Nietzscheho v pojme „*vôľa k moci*“. Zaužívaný preklad pojmu „*Wille zum Sinn*“ je do slovenčiny „*vôľa k zmyslu*“ a do češtiny „*vůle ke zmyslu*“. S prihliadnutím na jeho psychologický obsah pojem vyjadruje potrebu zmyslu, pričom táto potreba sa potom radí medzi potreby vyššie, druhotné, medzi metapotreby ([16], 292).

Tézy k pojmu „*Wille zum Sinn*“. Výklad pojmu *vôle k zmyslu* je sformulovaný a prehľadne usporiadaný do nasledujúcich téz:

Téza 1. *Vôľa k zmyslu* je snaha o zmyslupnosť existencie. *Vôľa k zmyslu* je *vôľa*, snaha, túžba človeka o zmyslupnosť existencie. Je to *vôľa* vidieť, organizovať a vykladať jednotlivé podnety ako zmysluplné celky. Človek sa snaží nájsť čo najprímeranejší a najúplnejší výklad, ktorý mu ukazuje seba samého s určitým cieľom. Z primárnych tendencií k perceptuálnej organizácii prichádza Frankl k snahe organizácie skúsenosti v existenciálne významnom zmysle. *Vôľa k zmyslu* má byť výrazom tejto snahy ([6], 17 – 18; [10], 85 – 86).

Téza 2. *Zmysel* je transcendentný. Podstata ľudskej existencie spočíva v sebatranscendencii. Byť človekom znamená byť oddaný nejakej veci, byť zameraný a nastavený na

niekoho alebo na niečo, čím sa človek realizuje, rozvíja, je sám sebou a siaha po nejakom zmysle, ktorý má byť naplnený. Transcendenciu zmyslu overuje medzná životná situácia. O sebatranscendencii hovoria v rôznych podobách všetky duchovné tradície ([1], 53 – 55; [3], 93; [6], 16; [10], 68, 174; [14], 75 – 77, 145 – 146).

Téza 3. Zmysel má byť hľadaný, a nie dodaný. Zmysel nie je vecou subjektivity, súkromného a osobného svetonázoru, zmysel si človek nedáva. Zmysel je vecou objektivity, experimentálno-psychologického skúmania, zmysel človek hľadá. Ak zmyslu človek nerozumie, má ho podľa najlepšieho vedomia a svedomia odhadnúť. Dávať zmysel nemá ani vychovávateľ, ani psychiater. Dávanie zmyslu vedie k moralizovaniu. Pri hľadaní zmyslu pomáha svedectvo iného človeka ([1], 56 – 57; [6], 25 – 26, 28 – 31; [9], 545 – 546; [10], 181 – 184; [11], 16).

Téza 4. Zmysel nie je vytvorený. Zmysel nemôže byť vytvorený. Vytvoriť sa dá iba subjektívny zmysel, pocit zmyslu alebo nezmysel. Zmysel jedinec vytvára v úteku pred pocitom bezzmyselnosti. Vytváranie zmyslu sa podobá absurdnému divadlu, pričom skutočný zmysel uniká ([10], 182).

Téza 5. V hľadaní zmyslu vedie človeka svedomie. Svedomie je schopnosť človeka odhaliť jedinečný a neopakovateľný zmysel, skrytý v každej situácii. Svedomie nabáda človeka, aby čelil osudu za všetkých okolností, a keď je to nutné, aby v živote znášal utrpenie. Vyčíta mu zmeškané príležitosti. Svedomie je omylné, preto nie je nikdy istota, či nepodľahlo klamu alebo či svedomie druhého človeka nemá pravdu. S týmto vedomím je spojená tolerancia. Svedomie je potrebné pestovať. Úlohou výchovy je zúšľachtľovať svedomie a učiť k zodpovednosti ([1], 56; [4], 103; [5], 71 – 72; [6], 26 – 27; [10], 55, 183).

Téza 6. Otázku o zmysle dáva život, nie človek. Človek odpovedá na životné otázky, na otázku po zmysle života tým, že odpovedá na svoje každodenné bytie. Nie človek sa pýta, ale naopak on je opytovaný. Ide o to, čo život očakáva od človeka, nie naopak. To je kopernikovský obrat. Život sa nepýta slovami, ale vo forme skutočnosti, a odpoveď sa nedáva v slovách, ale v činoch, v konaní. Odpoveďou človeka je prebranie zodpovednosti, v ktorej je zmysel ľudskej existencie. V skepse o zmysle bytia je pevným bodom človek ([2], 71 – 72; [4], 234 – 236; [12], 124 – 125; [14], 36 – 37).

Téza 7. Zmysel tiež možno nájsť v tom, čo bolo alebo čo byť môže. Človek je schopný nájsť spätne zmysel v tom, čo už prežil. Pomáhajú mu v tom vrcholné okamihy, v ktorých možno dať spätne zmysel životu. Človek je tiež schopný nájsť zmysel v tom, čo môže byť v budúcnosti ([4], 233; [6], 17, 26).

Téza 8. Zmysel je niečo, čo je konkrétne, jedinečné a neopakovateľné. Jedinečná osoba nachádzajúca sa v neopakovateľnej situácii má pred sebou stále jedinečnú a konkrétnu úlohu. Prípadná strata tradície alebo hodnôt by nespôsobilá stratu zmysluplnosti života človeka, lebo tradície a hodnoty sú obsiahnuté skôr v typických a opakujúcich sa situáciách, zatiaľ čo zmysel je jedinečný a neopakovateľný a je ho

treba zakaždým odhaliť. Hodnoty sú platné nielen pre konkrétneho človeka v konkrétnej situácii, ale aj ako univerzálne a typicky sa opakujúce v určitých situáciách ([1], 55; [2], 71; [4], 237; [12], 124 – 127).

Téza 9. Zmysel je v žití pre cieľ. Zameranosť života človeka na cieľ má časový a predmetný aspekt. Čo sa týka času, jedinec potrebuje pevný bod v budúcnosti. To utvára jeho prítomnosť, čím jeho vnútorný svet a zážitkový čas dostáva svoju štruktúru. Bez pevného bodu v budúcnosti má jedinec pocit prázdnoty a bezzmyselnosti bytia a nemôže vôbec existovať. Dlhodobým životným cieľom je osobné povolanie, ku ktorému vedú všetky krátkodobé, prechodné a okamžité napĺňania zmyslu. Čo sa týka predmetu, je zmysel spojený so životom pre niekoho alebo pre niečo. Aj radosť je radosťou vtedy, ak je zameraná na nejaký predmet ([1], 110; [2], 71; [10], 47 – 50, 63 – 68; [15], 146).

Téza 10. Vôľa k zmyslu je motivovaná napätím medzi realitou a ideálom. Napĺňaním zmyslu človek uskutočňuje sám seba. Motívom je vyrovnanie napätia medzi tým, čo človek je, a tým, čím by sa chcel stať, napätie medzi realitou a ideálmi, napätie medzi existenciou a esenciou, medzi bytím a zmyslom. Toto napätie súvisí s podstatou človeka. Zmysel musí predchádzať bytiu, lebo iba tak môže byť jeho priekopníkom. V tejto súvislosti existujú dva typy ľudí: priekopníci a uspokojovači. Priekopník provokuje a konfrontuje ľudstvo s hodnotami a zmyslom, pobáda ho k vôli k zmyslu. Uspokojovač sa naopak pokúša oslobodiť od každej konfrontácie so zmyslom, svet degraduje na prostriedok uspokojenia pudov, seberealizácie, ukojenie potrieb, uspokojenie Nadja alebo rozvinutie nejakého archetypu. Ideály dosahuje iba mizivá menšina, preto nenachádza dôvod sa o ne usilovať ([4], 225 – 227; [9], 547).

Téza 11. Zmysel je transsubjektívny. O subjektivite zmyslu možno hovoriť v tom význame, že každý jedinec má iný zmysel a neexistuje jeden jediný zmysel pre všetkých ľudí. Keďže sa zmysel vzťahuje na osobu a na situáciu, je v tomto význame slova relatívny. Zmysel je jedinečný vzhľadom na jedinečnosť situácie – to je podstatou transsubjektivity zmyslu. Zmysel nie je daný jedincom, ale je danosťou. Hoci je vnímanie jedinca vždy podriadené subjektivite ľudského chápania a svedomia a i napriek tomu, že je ľudské svedomie omylné, neruší sa transsubjektivita toho, čo existuje, ku ktorému mieri ľudské poznanie, a toho, čo je nutné, k čomu mieri ľudské svedomie. Človeku pomáhajú všeobecne platné hodnoty, morálne a etické princípy. Toto uľahčenie je ale spojené s konfliktom. Nejde o konflikt svedomia, lebo ono hovorí stále jednoznačne. Konfliktný charakter spočíva vo vnútri hodnôt, v tom, že existujú situácie, v ktorých je človek postavený pred voľbu medzi navzájom si odporujúcimi hodnotami a princípmi. Je potom iba na svedomí, aby konalo slobodne a pritom zodpovedne. Treba ale dodať, že konfliktný charakter hodnôt môže byť často iba zdánlivý ([1], 55 – 58; [4], 238 – 239).

Téza 12. Človek verí v zmysel, má vedomie, tušenie zmyslu. Človek má niečo ako vedomie zmyslu, tušenie zmyslu alebo vieru v zmysel. Človek verí v zmysel, či už si to uvedomuje, alebo nie. Viera v zmysel je nezávislá od náboženskej viery, hoci medzi

nimi existuje súvislosť. Táto viera, podobne ako láska a nádej, je zakotvená v podstate človeka a nedá sa z vonku nejako vynútiť. Človek nemôže byť nikdy bez nádeje, ktorá ukazuje dopredu na budúce naplnenie. Veriť v túto nádej je človeku aj bez dogmy vlastné a prirodzené ([1], 221, 249 – 250; [3], 94 – 96; [4], 236 – 237).

Téza 13. Všetko musí mať vyšší zmysel. Všetko v živote človeka má vyšší zmysel. Duchovná dimenzia môže byť skrytá. Vôľa k zmyslu je snaha o to, aby sa táto skrytá dimenzia stala vedomou súčasťou odpovede na nároky vyššieho zmyslu. Vyšší zmysel síce prekračuje schopnosti chápania človeka, ale nie je to niečo nadzmyslové. Vo vyšší zmysel možno iba veriť. Robí to každý človek, aj keď si to neuvedomuje ([1], 46 – 47; [2], 77; [3], 92 – 93; [4], 268 – 269; [14], 37 – 39).

Téza 14. Život nemôže byť nikdy bez zmyslu. Vo všetkých životných situáciách je možné vidieť úlohu, a teda aj zmysel bytia. Aj zdanlivo negatívne stránky života, ako sú utrpenie, vina a smrť, môžu byť premenené na niečo pozitívne, ak k nim jedinec zaujme správny postoj. Zúfalstvo spočíva v zabsolutizovaní nejakej relatívnej hodnoty, ktorú človek pokladá za jedinú možnosť zmyslu svojho života. Riešenie nie je v znehodnotení nedosiahnuteľného, ale vo vedomom zrieknutí sa zabsolutizovaného. Ak má človek zmysel života, potom ho má za každých okolností ([4], 103 – 106, 234, 250; [10], 36 – 37; [14], 32, 73).

Téza 15. Vedomie zmyslu dáva silu. Vedomie zmyslu dáva človeku predpoklady vydržať všetky životné ťažkosti. Pri uvedomovaní si zmyslu rastie s vonkajšími problémami vnútorná sila odporu jedinca. Človek je stále postavený pred rozhodnutie, či zo stavu svojho utrpenia urobí vnútorný výkon. Človek v ťažkostiach ochabuje vtedy, keď sa mu zmysel vytráca ([4], 227 – 228; [10], 31 – 32, 117; [12], 110 – 111, 124).

Téza 16. Smrť človeka nespochybňuje jeho zmysel. Konečnosť života a smrť dáva životu zmysel, pomáha človeku správať sa zodpovedne a využívať jedinečné príležitosti každodenného života. Až smrť robí, paradoxne, život zmysluplným. Nič nie je nenávratne stratené tým, že sa to stalo minulým. Naopak, všetko je nestratiteľne uchované. Pomimuté sú iba neuskutočnené možnosti. Samotná smrť je nepochopiteľná. Nepochopiteľné na smrti je to, že osobná podstata človeka je zo sveta úplne odstránená. Fakt vlastnej smrti nie je prežitkovo uskutočniteľný – tak isto, ako fakt ešte nebytia pred vlastným narodením ([2], 77 – 78; [4], 245 – 247, 249; [8], 98; [14], 9).

Téza 17. Úspech a slasť sú pre zmysel nepodstatné. Neúspešnosť neznamená nezmyselnosť. Život možno naplniť i napriek neúspechu a stroskotaniu, lebo veci si zachovávajú svoju hodnotu bez ohľadu na úspech. Podobne je to aj so slasťou. Človek má tendenciu preceňovať pozitívnosť či negatívnosť zážitku. Nedostatok slasti zmysel životu neberie, lebo slasť nedáva životu zmysel. Snaha vidieť iba v slasti zmysel života je pomýlená ([1], 113 – 114; [4], 223 – 224, 247 – 248).

Téza 18. Absencia zmyslu vedie k pseudozmyslom. Šťastie neprichádza vtedy, keď je pre človeka jediným cieľom, ale prichádza ako sprievodný efekt pri napĺňaní zmyslu

života. Rozkoš a moc nemá byť cieľom, ale dôsledkom. Pri rozkoši má byť cieľom láska a pri moci naplnenie spoločenských cieľov. Snaha o rozkoš a o moc alebo iné pseudo-zmysly sa objavujú u jedinca pri nedostatku alebo úplnej absencii pocitu zmyslu života ([2], 5; [4], 228, 231; [6], 19 – 22; [10], 175 – 177).

Téza 19. Samovražda ako nesprávne riešenie v hľadaní zmyslu. Bilančná samovražda, ktorú človek vykoná na základe bezvýchodiskovej životnej bilancie, je neoprávnená vzhľadom na možnosť omylu. V praxi neexistuje dôvod na oprávnenosť samovraždy. Samovražda zvečňuje to, čo sa stalo, namiesto toho, aby odstránila nešťastie. Samovražda nerieši žiadny problém. Nemožno odstrániť zo sveta všetky dôvody nešťastia. Možno ale učiť človeka žiť bez toho, čo z nejakého dôvodu nemôže mať, pomáhať mu zmeniť svoj pohľad na svoje utrpenie ([1], 67 – 68; [4], 243 – 244; [15], 148).

Téza 20. Zmysel možno naplniť realizáciou tvorivej hodnoty. Uskutočňovanie tvorivých hodnôt spočíva v tom, čo človek vytvára a dáva spoločstvu. Do kategórie uskutočňovania tvorivých hodnôt spadá všetko, čo človek koná, napríklad umelecké alebo vedecké dielo, záujmová činnosť, šport, predovšetkým ale práca, ktorá dáva príležitosť na objavovanie a uskutočňovanie tvorivých hodnôt. Nejde o akékoľvek konanie, ale o také, ktorým sa zľudštuje tento svet a zvyšuje úroveň dôstojnosti života čo najväčšieho počtu ľudí. Zameranosť konania na spoločstvo mu dáva zmysel a naopak konanie vykonávané egocentricky a bez ohľadu na druhých je nezmyselné, aj keby bolo svojou povahou cenné. Aby človek urobil, hoci aj z rutinnejšej činnosti, zmysluplné ľudské dielo, musí ho zamieriť za hranice svojho Ja. Každá činnosť v sebe obsahuje skrytý zmysel. Vytvorením diela, vykonaním činu, ktorý je prínosom pre svet, sa tak život môže stať zmysluplným ([1], 121 – 131; [10], 116 – 120).

Téza 21. Zmysel možno naplniť realizáciou zážitkovej hodnoty. Realizácia zážitkovej hodnoty je akýkoľvek skutočný ľudský zážitok, ktorý ho obohacuje či povznáša: zážitok diela umelca, krásy prírody alebo ľudského výkonu. Ľudský skutok nadobúda svoju hodnotu v zameranosti na spoločstvo. Nejde teda o akýkoľvek zážitok, ale o zážitok prosociálnej orientácie alebo lásky, ktorá je najhodnotnejším ľudským zážitkom a ktorá môže mať rôzne podoby: milenecká, priateľská, rodičovská alebo zduchovená láska človeka, ktorý sa oddáva službe druhým. V láske je vnímaný milovaný človek ako bytosť, ktorá je neopakovateľná a jedinečná, nenahraditeľná a nezastupiteľná; vnímaná ako Ty a je takáto prijímaná od iného Ja. Láska je milosťou, je kúzlom, je obohacujúca, otvárajúca svet v jeho hodnotovej plnosti, je miestom, kde sa rodí nová jedinečná a neopakovateľná osoba ([1], 131 – 132; [4], 235, 241 – 242; [10], 81 – 86; [12], 65, 67, 70 – 71).

Téza 22. Zmysel sa dá naplniť realizáciou postojovej hodnoty. Ľudskému životu možno dať zmysel nielen tvorbou a prežívaním, ale aj realizáciou hodnoty postoja, čo je schopnosťou trpieť. Nie akéhokoľvek postoja, ale postoja trepezlivej dôstojnosti v podmienkach bolesti a utrpenia. Pominuteľnosť existencie nie je dôvodom na pesimizmus, lebo v prežitej minulosti je uložená skutočnosť vytvorených diel, skutočnosť

milovanej lásky a skutočnosť pretrpených útrap. Človek sa niekedy v tejto súvislosti odvoláva na pocit neistoty z budúcnosti alebo na pocit bezcennosti. To ale nie je na mieste. Utrpenie vytvára plodné napätie medzi tým, čo je, a tým, čo má byť. Zármatok a ľútosť majú pre človeka svoj zmysel, lebo zármutkom sa akoby predlžuje život človeka, za ktorým sa smúti, a ľútosťou sa človek vnútorne odťahuje od činu, ktorý ľutuje. Núdza a utrpenie má zmysel, lebo dokiaľ človek trpí, zostáva duševne živý, v utrpení zraje, rastie, činí ho bohatším a mocnejším. Znášanie toho, čomu sa nedá vyhnúť a čo sa nedá zmeniť, je výkon. Ak je odhalený výkonnostný charakter utrpenia, človek má odvahu položiť otázku: „Koľko je toho ešte nutné odtrpieť?“ Lekárska pomoc je aj v tom, že, ak sa inak nedá, privádza pacienta k zmyslu, ktorý spočíva v prijatí a znášaní utrpenia ([1], 70, 115 – 116, 119 – 121; [4], 243 – 245, 248 – 249; [12], 109 – 110, 126 – 127; [13], 683 – 684).

Zhrnutie a záver. Pojem „*Wille zum Sinn*“ je u Frankla kľúčový. Zaužívaný preklad pojmu „*Wille zum Sinn*“ je do slovenčiny „vôľa k zmyslu“ a do češtiny „vůle ke zmyslu“. S prihliadnutím na jeho psychologický obsah pojem vyjadruje potrebu zmyslu, pričom táto potreba sa potom radí medzi potreby vyššie, druhotné, medzi metapotreby.

Na pochopenie pojmu „*Wille zum Sinn*“ je potrebný obširnejší výklad. Je to vôľa, snaha, túžba človeka po zmysluplnosti existencie. Je to snaha vidieť, organizovať a vykladať jednotlivé podnety ako zmysluplné celky, pričom sa táto vôľa týka nielen toho, čo je, ale aj toho, čo byť môže. Zmysel je vecou objektivity, ktorú je potrebné odhaľovať. Relatívny je v tom, že sa vzťahuje na osobu a na situáciu. Súčasne však je transsubjektívny, lebo nie je vecou subjektivity, súkromného a osobného svetonázoru, zmysel si človek nedodáva ani nevytvára, zmysel človek hľadá. Dávanie zmyslu by viedlo k moralizovaniu. Zmysel človek odhaľuje pomocou svedomia, ktoré ho nabáda, aby čelil osudu za všetkých okolností. Človek nemá nikdy istotu, či sa jeho vlastné svedomie nemýli a či svedomie druhého nevidí veci pravdivejšie, preto je potrebná tolerancia a snaha o zušľachtovanie svedomia. Otázku o zmysle paradoxne nedáva človek, ale život, ktorý sa pýta človeka vo forme skutočnosti. Odpoveďou človeka je prebranie zodpovednosti. Človek je schopný nájsť zmysel nie iba v prítomnosti, ale aj spätne v tom, čo už prežil, alebo v tom, čo ešte len príde. Zmysel je jedinečný a neopakovateľný, čo je dané jedinečnosťou osoby a neopakovateľnosťou situácie, v ktorej sa jedinec nachádza. Zmysel je v žití pre cieľ aj čo sa týka času, lebo jedinec potrebuje pevný bod v budúcnosti, aj čo sa týka predmetu. Podstata ľudskej existencie spočíva v sebatranscendencii a byť človekom znamená byť oddaný nejakej veci, byť zameraný a nastavený na niekoho alebo na niečo, čím sa človek realizuje, rozvíja a je sám sebou. Motívom napĺňania zmyslu je vyrovnanie napätia medzi tým, čo človek je, a tým, čím by sa chcel stať, napätie medzi realitou a ideálmi, medzi existenciou a esenciou, medzi bytím a zmyslom.

Človek má niečo ako vedomie zmyslu, tušenie zmyslu alebo vieru v zmysel. Človek verí v zmysel, či si to uvedomuje, alebo nie. Viera v zmysel, ktorá je zakotvená v podstate ľudskej existencie, nie je závislá od náboženskej viery, hoci medzi nimi existuje súvislosť. Všetko v živote človeka má vyšší zmysel. Duchovná dimenzia môže byť človeku skrytá. „*Wille zum Sinn*“ je snaha o to, aby sa táto skrytá dimenzia stala

vedomou súčasťou odpovede na nároky vyššieho zmyslu. Vyšší zmysel sice prekračuje schopnosti človeka, ale nie je to niečo nadzmyslové.

Život sa môže stať zmysluplným prácou, ktorá nie je zameraná egocentricky, ale vytvorením diela alebo vykonaním činu, ktorý je prínosom pre druhých. Zmysluplnosť životu môže dať tiež skutočný ľudský zážitok, ktorý človeka obohacuje a povznáša, zážitok prosociálnej orientácie alebo zážitok lásky, ktorá je najhodnotnejším ľudským zážitkom. Ľudskému životu možno dať zmysel nielen tvorbou a prežívaním, ale aj schopnosťou trpieť, zaujatím správneho postoja trpezlivej dôstojnosti v podmienkach bolesti a utrpenia. Znášanie toho, čomu sa nedá vyhnúť, je výkon.

Vo všetkých životných situáciách je možné vidieť úlohu, zmysel bytia. Ten potom dáva človeku silu aj v ťažkých situáciách jeho života. Neúspešnosť života, nedostatok slasti alebo pozitívneho zážitku nie je znakom nezmyselnosti. Keď si človek postaví pocit šťastia ako cieľ, nedosiahne ho, lebo šťastie prichádza ako sprievodný jav pri naplňaní zmyslu. Vedomie konečnosti života a vedomie smrti dáva životu zmysel a pomáha správať sa človeku zodpovedne. Bilančná samovražda, ktorú by človek vykonal na základe bezvýhodiskovej situácie, by bola neoprávnená vzhľadom na možnosť omylu. Samovražda nerieši žiadny problém.

Poslanie Frankovho prístupu je dať človeku orientáciu a nasmerovať ho od pomínutelnosti sveta k hľadaniu absolútnych hodnôt, hľadanie ktorých akoby smerovalo proti snahám o šťastie. Tak ukazuje človeku, že paradoxne uprostred utrpenia nachádza naplnenie a šťastie.

LITERATÚRA

- [1] FRANKL, V. E.: *Ärztliche Seelsorge. Grundlagen der Logotherapie und Existenzanalyse.* Ungekürzt. Aus. Wien, Fischer Taschenbuch Verlag GmbH 1985.
- [2] FRANKL, V. E.: *Člověk hledá smysl. Úvod do logoterapie.* Přel. Z. Trtík. 1. vyd. Praha, Psychoanalytické nakladatelství J. Kocourek 1994. Ed. Psychoterapie. Sv. 5.
- [3] FRANKL, V. E.: *Das Leiden am sinnlosen Leben. Psychotherapie für heute.* 9. Aufl. Freiburg. Basel. Wien, Herder 1977. Herderbücherei. Bd. 4030.
- [4] FRANKL, V. E.: *Der Mensch vor der Frage nach dem Sinn. Eine Auswahl aus dem Gesamtwerk.* München Zürich, R. Piper & Co. Verlag 1979.
- [5] FRANKL, V. E.: *Der unbewußte Gott. Psychotherapie und Religion.* 7. Aufl. München, Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. 1988.
- [6] FRANKL, V. E.: *Der Wille zum Sinn. Ausgewählte Vorträge über Logotherapie. Mit einem Beitrag von Elisabeth S. Lukas.* Bern-Stuttgart-Wien, Verlag Hans Huber 1972.
- [7] FRANKL, V. E.: *Die Psychotherapie in der Praxis. Eine kasuistische Einführung für Ärzte.* 3. erweit. und neu bearbeit. Aufl. Wien, Verlag Franz Deuticke 1975.
- [8] FRANKL, V. E.: *Die Sinnfrage in der Psychotherapie. Mit einem Vorwort von Franz Kreuzer.* 5. Aufl. München-Zürich: R. Piper & Co. Verlag 1994. Bd. 577.
- [9] FRANKL, V. E.: „Dynamika a hodnoty.“ In: *Československá psychologie* 1990, roč. 34, č. 6, s. 542 – 547.
- [10] FRANKL, V. E.: *Psychotherapie für den Laien. Rundfunkvorträge über Seelenheilkunde.* 2. Aufl. Freiburg im Breisgau, Herder 1971. Herderbücherei. Bd. 387.

- [11] FRANKL, V. E.: *Theorie und Therapie der Neurosen*. 5. erw. Auf. München – Basel, E. Reinhardt 1983.
- [12] FRANKL, V. E.: *...trotzdem Ja zum Leben sagen. Ein Psychologe erlebt das Konzentrationslager*. München, Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG 1982.
- [13] FRANKL, V. E.: „Voľa k zmyslu.“ In: *Filozofia* 1992, roč. 47, č. 11, s. 680 – 686.
- [14] FRANKL, V. E.: *Was nicht in meinen Büchern steht. Lebenserinnerungen*. Weinheim und Basel, Beltz 2002.
- [15] FRANKL, V. E.: *Zeiten der Entscheidung*. 3. Aufl. Freiburg im Breisgau, Herder 1996. Herderbücherei. Bd. 4861.
- [16] TAVEL, P.: *Pojem Wille zum Sinn u Viktora E. Frankla*. Doktorandská práca. FF UP Olomouc 2003.

Ing. Mgr. Mgr. Peter Tavel, PhD.

Katedra psychológie

FH Trnavská univerzita

Hornopotočná 23

918 43 Trnava

SR

e-mail: petertavel@szm.sk